

særlige krav, og at programmæssig kvalitet er forudsætningen, hvis man skal fastholde seerne i den tiltagende konkurrence fra udenlandsk TV. Medarbejderne må nægte at underlægge sig det professionalismebegreb, de som en tom teknisk abstraktion har taget i arv fra København og ikke mindst udenlandsk TV-produktion. De må eksperimentere sig frem til, hvad professionalisme på dette område er, og dertil må de betinge sig den nødvendige tid og de fornødne research-muligheder. Og skal det endelig skæres ud i pap, så lad os da gøre det således:

Provinsafdelingens medarbejdere skal ud i provinsen. De skal væk fra studiernes plexiglasverden, som homogeniserer alle personer og problemer til ukendelighed, fordi de reducerer enhver sanselig konkret rest af autencitet af miljømæssig, regional og historisk art bort. De skal betjene sig af teknikken, men ikke tjene den, for som det er i dag, stiller det tekniske apparat og medarbejdernes teknikforgabelse sig ganske enkelt i vejen for den substans, der skal formidles. Og selv den lange og svære proces, hvis mål er at bringe medarbejdernes bevisthed i højde med den krævende og indviklede provins- og udviklingsproblematik, som er opgaven, begynder ikke i teknikken eller i overvejelser over den - men derude, hvor både kragerne og tankerne stadig vender.

Per Jauert, Jan Mølgaard og Mogens Schmidt er ansat ved Nordisk Institut, Aarhus Universitet, Keld Vorup Sørensen ved Rasmus Rask Instituttet for Lingvistik, Odense Universitet.

REGIONALRADIOEN: PROVINSIEL OG BUREAUKRATISK

Af Lars Qvortrup

Som man spør får man svar

I 1980 blev der offentliggjort en undersøgelse af forholdet mellem regionalradio og lokalsamfund, som blev foretaget af DR og fremlagt i tre forskningsrapporter: Den første rapport af Anker Brink Lund handlede om regionalradioen og informationsbehov. Den anden af Erik Nordahl Svendsen handlede om lytternes forventninger til regionalradioen. Og den tredje, af Lund, Svendsen og Olga Linné sammenfattede og supplerede de to første.

I Anker Brink Lunds rapport leveres undersøgelsens baggrund. Den besvarer spørgsmålene om, hvilke informationsbehov der findes i lokalsamfundet og hvordan regionalradioerne generelt imødekommer disse behov. Dette gør den på baggrund af en omfattende lytterundersøgelse (om lytternes lytning til regionalradioerne, deres opfattelse af regionalradioernes opgaver, deres programvurdering og deres informationsbehov), og på baggrund af en kvantitativ indholdsanalyse.

Hvad angår analysen af informationsbehovene er det undersøgelsens styrke, at den ikke slutter sig til informationsbehovene ud fra en registrering af, hvad folk allerede lytter til. Konsekvensen af en sådan fremgangsmåde er jo, at medierne selv får lov til at definere de behov, som de skal opfylde. Den spørger heller ikke abstrakt om, hvad der i almindelighed forekommer vigtigt for lytterne. En sådan spørgeform appellerer kun til den konforme fantasi; den registrerer alene de allerede erkendte behov og ikke de skjulte - og måske vigtigere - informationsbehov. Derimod spørger Anker Brink Lunds analyse konkret, ud fra fem spørgsmål: Har den udspurgte behov for information om børnehaver/skoleforhold/organiserede fritidsaktiviteter/arbejdsløshed/forretningslukninger?

Svagheden ved analysen er, at den ikke - i det her foreliggende tilfælde - foretages ud fra en teori, hvilket i dette tilfælde ville have sagt et eksplicit, videnskabeligt argumenteret begreb om lokalsamfundet. Det betyder, at de fem refererede

spørgsmål fremstår som tilfældige. Og konsekvensen bliver, at selv om medierne eller samfundet ganske vist ikke får lov til at bekræfte sig selv, så sker der dog en anden selvbekræftelse: Undersøgelsen bekræfter sig selv. Dette er der ikke i sig selv noget underligt ved. Men det kritisable er, at undersøgelsen ikke angiver præmisserne for denne selvbekræftelse, dvs. ekspliciterer den argumentation, ved hjælp af hvilken de fem nævnte spørgsmål er udvalgt.

Resultatet er, at undersøgelsen nødvendigvis vil give et billede af et problemorienteret informationsbehov, hvorimod den ser bort fra den mulighed, at informationsbehovene rettede sig mod f.eks. underholdning eller mod idylliserende, ideologisk selvbekræftelse. Konklusionen er, at resultatet måske er politisk sympatisk, men at det er videnskabeligt tvivlsomt og sandsynligvis overoptimistisk.

Erik Nordahl Svendsens rapport beskriver generelt og i hver region lytternes forventninger til og vurdering af regionalradioerne, og den søger at fremdrage baggrunden herfor i de regionale områders særpræg og i regionaludsendelsernes indhold.

Udgangspunktet tages i en regionalradio-medarbejdergruppes fortolkning i 1974 af regionalradio-virksomhedens opgaver, som man opregnede i syv punkter:

1. at skabe debat i lokalsamfundet
2. at styrke det lokale fællesskab
3. at bringe nyheder om lokale begivenheder
4. at bringe service-meddelelser om lokale arrangementer, trafik etc.
5. at lave kritisk og uafhængig journalistik
6. at støtte egnens kulturliv
7. at give lytterne mulighed for at øve indflydelse på radioens udsendelser.

I lytterundersøgelsen har man ladet lytterne prioritere disse syv punkter i en forventningsanalyse og en tilfredshedsanalyse. Hvordan prioriteres punkterne i forhold til hvad regionalradioerne ifølge lytterne bør gøre? Og hvordan prioriteres punkterne som udtryk for lytternes vurdering af hvad regionalradioerne faktisk gør? Landsresultatet er, at regionalradioernes basisopgave ifølge lytterne er at bringe lokale nyheder og servicemeddelelser, og at denne opgave stort set løses til lytternes tilfredshed.

Dernæst foretages der en såkaldt faktoranalyse for at finde mønstre i forventningerne. Det viser sig, at der er sammenhæng mellem opgaverne lokalnyheder og servicemeddelelser og mellem debatfunktionen og den kritiske funktion. På baggrund heraf opstiller rapporten to forventningstyper: Serviceradioen og debatradioen.

Styrken i rapporten er, at den er konkret. Men også svaghederne deler den med Anker Brink Lunds rapport: De syv refererede spørgsmål fastlægger på forhånd strukturen i resultatet; undersøgelsen kan alene påvirke vægtningen af de syv punkter. Dette giver - som i Anker Brink Lunds rapport - et resultat, der kan forekomme sympatisk, fordi det f.eks. udelukker ønsker om underholdning og nostalgi, men som nok - trods resultatets prioritering af serviceradio - er overoptimistisk og sandsynligvis analytisk fantasiløst, fordi analysens kategorier er opstillet af en medarbejdergruppe, dvs. af repræsentanter for de samme personer, som producerer regionalradio. Svagheden er - endnu engang - at de syv spørgsmål ikke er begrundet teoretisk, men normativt, dvs. ud fra en ikke-argumenteret angivelse af, hvad regionalradioerne bør gøre.

Det er måden, man spør'r på

Konsekvensen af min kritik af DR-rapporterne om regionalradioen er ikke, at man skal ophøre med at spørge konkret. Abstrakte spørgsmål og undersøgelser er uinteressante, og i forhold til sådanne repræsenterer de nævnte rapporter et betydeligt fremskridt. Konsekvensen er at konkrete spørgsmål er gode - men at de skal begrundes, begrundes ved hjælp af en teoretisk argumentation.

Først formulerer man sine spørgsmål - dette er både den vanskeligste og den mest afgørende del af fremstillingen. Men dernæst stiller man dem selvfølgelig. For det er først i spørgsmålenes livtag med objektet - i analysen - at man får afprøvet deres kvalitet: Den analyse, som på én gang forekommer indlysende rigtig og dog er overraskende, den har gode spørgsmål i ryggen.

Men for at formulere gode spørgsmål må medieteorien tage mediets situation alvorligt. Det gør de refererede analyser ikke. De opstiller ikke deres kategorier ud

fra det, som er regionalradioernes situation: At være (Danmarks) radio i provinsen. At være (Danmarks) radio i provinsen betyder, at en københavnerpræget institution, DR, skal fungere i en social kontekst, der er præget af det, som ligger bag ved og producerer alt det, der signalerer provins: Jysk sejghed, bornholmsk dialekt, sønderjysk danskhed, fynsk lune; kort sagt alt det der er fælles om at være forskelligt fra det københavnske. I forhold hertil er det for flot at præsentere en normativitet i analysen, som ikke tager hensyn til disse modsætninger.

Regionalradioen er provinsiel

Ifølge Hans Magnus Enzensberger (Enzensberger 1980) har europæerne altid drømt sig bort til det "helt anderledes": Til fjerne, eksotiske lande, til den ægte natur etc.

1970'ernes drømmere har hovedsagelig befundet sig på venstrefløj. Det, de ikke har kunnet realisere selv, er blevet henlagt til fjerne steder: Sovjetunionen, Cuba, Kina, Vietnam, Cambodia er navnene på en række hurtigt dementerede utopier.

I dag er den utopiske udlændighed rykket nærmere: "Hvem ved", skriver Johann Bang, Niels Kayser Nielsen og Martin Salmonsens i artiklen "Moral og moralisme, gadespejl og sognebånd" (Bang et. al. 1981), "måske har de god forstand på socialisme og fremtid i Simmerbølle, Snøde og Herslev...", dvs. i den ufordærvede provins.

Men ikke kun venstrefløj drømmer om provinsen. Grethe Fenger Møller fra Det konservative Folkeparti kan tilsyneladende dele begejstringen over folkeligheden i Simmerbølle: "Vi finder", sagde hun på de konservatives vegne under 1. behandlingen af lovforslag til ny radiolov d. 15. december 1977, "at de udsendelser, som provinsafdelingen har lavet, sådan set er det eneste alternativ til de udsendelser, der produceres i København, og at det i meget vidt omfang har været udsendelser, der har haft et folkeligt element, har været anderledes end de øvrige udsendelser, der kommer fra Danmarks Radio, og derfor også har været populære, og vi vil meget nødtigt være med til at svække dette." (Folketingstidende 1977/78 sp. 4013).

Hvorfor flourer disse drømme om provinsen? Og hvorfor er de tilsyneladende lige

attraktive for venstrefløjen som for højrefløjen? For at besvare de to spørgsmål må jeg et øjeblik beskæftige mig med produktionen af utopier eller alternativer i kapitalismen.

Det er den gængse opfattelse, at kapitalismen producerer ensartethed: Den er kendetegnet ved at én logik, kapitalens, breder sig ind over og efterhånden udsletter den naturlige, menneskelige og sociale autenticitet, som er denne logiks udbredelsesgrundlag. I følge denne opfattelse sker der en ændringsproces, i hvilken kapitalismen gør ting og forhold i samfundet fremmede i forhold til deres egen identitet. Kritikken af denne "fremmedgørelse" er fælles for hele det politiske spektrum, ligesom drømmen om og sympatien for den autentiske identitet er det. Det der er fælles er med andre ord kritikfiguren. Det der skiller er identifikationen af fremmedgørelsesårsagen og af det autentiske.

Også - og ikke mindst - provins fremstår autentisk, mens "kapitalisering" som provinsens modpol fremstår som ødelæggelse af autentisk provinsialisme. Også provins fremstår altså som et civilisationskritisk alternativ. Og provinsen er et meget vigtigt alternativ, tror jeg, fordi den forbinder sig med drømmen om identitet eller hjemsted. Provinsen er blevet det nationale hjemsted. Den er ikke-udraderet fortid, og den er rumlig autenticitet.

Kapitalismen producerer udraderet ensartethed, siger man. Heroverfor vil jeg hævde, at kapitalismen producerer uensartethed¹. Kapitalismen er ifølge min opfattelse kendetegnet ved at flere logikker sættes i spil over for hinanden.

Således truer kapitalismen ikke blot med at ødelægge det "helt anderledes". Den frembringer også selv begrebet og drømmen om "det andet". Et eksempel er, at det kapitalistiske samfund ikke blot frembringer naturudnyttelse og naturdestruktion, men også - i samme bevægelse - frembringer et bestemt naturbegreb, nemlig natur som noget i sig selv værende: Genstand for bearbejdning, men også indeholdende sine egne, naturspecifikke normer. Den kapitalistiske form for natur er altså lige så samfundsmæssig som den kapitalistiske form for naturdestruktion. Og tilsvarende truer kapitalismen ikke blot med at udslette provinsen. Den frembringer selv begrebet om provins.

Det betyder ikke, at fremhævelsen af en modstilling mellem center og periferi er usand. Men den er utilstrækkelig. Fremmedgørelse og identitet forudsætter og producerer nemlig gensidigt hinanden. Den kritik, der udelukkende vender sig mod kapitalismens fremmedgørelseseffekter, indtager altså den borgerlige form for identitet som sit standpunkt, og netop dette er grunden til, at venstre- og højrefløj kan finde sammen i en fælles hyldest til provinsen.

Dette indebærer, at provins er noget i kraft af noget andet og derfor som begreb ikke kan stå alene. "Provins" rummer altid "centret" som en del af sit begreb og omvendt. Centerlivet profileres bl.a. i en drøm om provins. Men provinslivet er lige så fuldt karakteriseret ved en uovervindelig og slet skjult misundelse mod centerlivets avancerethed.

Provinsbegrebet er altså et komplekst begreb. På den ene side er provins "noget andet" end centret. Men på den anden side er det meningsløst at give dette "andet" et politisk prædikat, fordi provins både er mere autentisk og mindre avanceret end centret, dvs. både forud for og bagefter centret: Provins er et på én gang reaktionært og progressivt modbegreb².

Sammenfattende indgår der tre elementer i provins som ideologisk konfiguration. For det første centrets livsform, som et misundet fravær og et kritiseret degenerat: Storbyens "...potensering af det psykiske liv, som det hurtige og uafbrudte skift i ydre og indre indtryk resulterer i..." (Simmel 1903) . Heroverfor står "...småbyen og livet på landet med dets langsommere, regelmæssigere, ensformigere flydende rytme i det sanseligt-åndelige livsmønster" (Simmel 1903), som altid spalter sig i to: For det andet provinsen som konservativ faktor, som det dannelsesideal der står som bolværk mod centrets ideologiske dekadence og forfald. Og for det tredje provinsen som progressiv faktor, som den uovervindelige rest af ægthed og sundhed, der viser vej ud af den ødelæggende kapitalisering. Resultatet er en ideologisk konfiguration, en trekant hvis spidser hedder: Center; provins som konservativ faktor; provins som progressiv faktor.

Endelig må det understreges, at provins også er noget i sig selv, i sig selv et stykke kapitalisme. Det betyder, at den skitse af provinsens (og dermed regionalradioens) ideologiske identitet, som jeg just har præsenteret, er forenklet. For det første er

provinsen et klassemæssigt og ideologisk konglomerat: Dels er den provins i forhold til det nationale center. Men dels består provinsens enkelte regioner igen af undercentre co. underprovinser, hvorved der i regionens yderområde opstår et "regionalt pjalteproletariat". For det andet omfatter den enkelte region ikke blot regionalt deklaserede grupper, men også den klassiske modsætning mellem lønarbejde og kapital.

Men selv om dette både er rigtigt og vigtigt må det ikke tilsløre provinsens særegenhed som provins, dvs. den provinsielle identitet, som opstår ud af den samfundsmæssige regionaliseringstendens. Det må være denne identitet, der kendetegner provinsens "almenhed" og som derfor er provinsafdelingens og den enkelte regionalradios grundidentitet.

Det skulle nu være præciseret, hvad jeg mener med at sige at "regionalradioen er provinsiel". I de efterfølgende afsnit skal jeg give nogle eksempler på, hvorledes provinsens ideologiske konfiguration har gjort sig gældende for regionalradioen: For det første har den dannet ramme for regionalradioernes politiske tilblivelsesproces og er dermed grundprincip i provinsafdelingens institutionelle struktur. For det andet genfindes den som strukturprincip for provinsafdelingens landsprogrammer. Og for det tredje udgør den det strukturelle skelet i de enkelte regionalradioers programindhold.

Regionalradioerne og kampen om provinsen

Det er interessant at se, hvor klart provinsens ideologiske konfiguration træder frem i de politiske forhandlinger, der førte frem til etableringen af de danske regionalradioer, og hvor klart den genfindes i disse regionalradioers institutionelle struktur.

I Danmark kom regionaludsendelser først rigtigt i gang i 1960'erne. Antallet af sendetimer var imidlertid stærkt begrænset (én ugentlig udsendelse af 1 times varighed), og der blev op gennem 60'erne gjort forskellige forsøg på at skabe en egentlig regionalradiostruktur. Først i 1972 skete der dog noget afgørende: D. 9. maj vedtog Danmarks Radios radoråd at etablere en provinsafdeling med hovedsæ-

de i Århus omfattende radio og TV, landsprogrammer og regionalprogrammer i radio. Denne afdeling påbegyndte sin virksomhed d. 1. april 1973 og nåede d. 1. april 1974 sit nuværende niveau med i alt 8 regionalradioer³.

1973-ordningen var et kompromis mellem Socialdemokratiet og de borgerlige partier, især Venstre.

Socialdemokratiet var modstander af at regionalradioerne skulle organiseres i en særlig afdeling, provinsafdelingen. Målet var i stedet en række regionalradioer, der var organiseret direkte under DR.

Imidlertid mener jeg at kunne spore to begrundelser for denne holdning. I slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne var målet decentralisering med henblik på national homogenisering. Det opfattedes som forkert, at samfundet på forskellig vis var hierarkisk struktureret med centrum i København. Ergo skulle også DR ud i regionerne. Der er imidlertid også noget, der tyder på, at denne udjævningsbestræbelse gik hånd i hånd med en anden form for homogenisering, nemlig den at der skulle udsendes repræsentanter for det statslige og kulturelle centrum for at hæve niveauet i den tilbagestående provins.

Jeg opfatter den delbetænkning, som den socialdemokratisk nedsatte radiokommision udsendte i 1968, som udtryk for disse sammenfaldende bestræbelser. Heri anfægtede man den centralt organiserede DR, og man pegede på, at der faktisk rundt omkring i landet fandtes et rigt erhvervs- og kulturliv. Det må derfor, konkluderede man, "...skønnes hensigtsmæssigt permanent at placere fast heltidsansatte medarbejdere i disse miljøer, således at de kan lære personer og institutioner at kende på nært hold og etablere en vekselvirkning mellem radioens udsendelser og de forskellige landsdeles dagligliv og kulturliv" (Betænkning 92 1979:31.Cit. Tybjerg 1978:56). Kort sagt: DR skal homogeniseres via flere impulser fra udkantsområderne. Og, synes man at kunne tilføje: provinsen skal hjælpes via en slags "cultural and social engineering", udført af udsendte kulturterapeuter.

Knap 10 år senere - efter Kommunalreformen i 1972 - var der sket en tendensfor-skydning. Nu pointerede Socialdemokratiet kraftigere de regionale områders progressivitet. Regionalradioen skulle derfor ikke så meget være bidrag til en 'kulturel

udviklingshjælp' som den skulle være de lokale samfunds redskab for et selvstændigt politisk liv. Allerede i 1976 - i et forslag til radiolovsrevision - påpegede man selvkritisk, at man "...kun med forbehold kan kalde udbygningen af provinstjenesten en decentralisering." Derfor antydede man muligheden for at udbygge amtsprogramrådenes kompetence og sideordnet hermed at etablere en permanent lokal programvirksomhed, der fungerer alternativt til DR. (Folketingstidende 1975/76 sp. 8258, 8259, 8261, 8262).

I december 1977 fremsatte Socialdemokratiet et forslag til radiolov, der på uformidlet vis forsøgte at forene respekten for lokalsamfundet og ønsket om central styring. På den ene side skulle de 8 distriktsradioer omdannes til 8 regionalradioer, der skulle ledes af hver sit regionalradiatoråd med lokal kompetence svarende til radiatorådets kompetence for DRs landsdækkende programvirksomhed. På den anden side skulle 2 af de 11 medlemmer udpeges af ministeren, som derudover også skulle udpege formand og næstformand (jvf. Folketingstidende 1977/78 tillæg A sp. 2195-2206, §§ 14 og 16). Som - især - Niels Helveg Petersen fra Det radikale Venstre præcist påpegede det, ville der "...under dække af decentralisering gennemføres (...) ændringer, der (...) trækker regionalradioerne ud af radiatorådets regie og giver den til enhver tid siddende minister en meget stor bestemmelsesret over regionalradioernes virksomhed." (Folketingstidende 1977/78 sp. 4028). Forslaget mødte bred modstand og blev ikke gennemført.

Heroverfor stod de borgerlige partier, for hvem provinsen først og fremmest var et bolværk mod det forfald af dannelsesidealer, som man fandt i metropolen. De kulturelle og moralske normer, den sunde og uspolerede sædelighed fandt man i provinsen. Ikke som folkelivet i den enkelte region, men - først og fremmest - i omgangsformerne hos det provinsielle borgerskab.

Derfor var hovedmålet fastholdelsen af provinsen som ideologisk helhed - i modsætning til Socialdemokratiets folkelivsorienterede opsplitning af provinsen i delområder. Hermed slog man to fluer med et smæk: Ved at betone den provinsielle helhed fremhævede man det provinsielle borgerskabs ideologi; det er jo nemlig borgerskabet der sidder i de provinsielle metropoler, Århus, Odense etc. Men ved at betone helheden gjorde man også det provinsielle bolværk så stærkt og trægt som muligt i forhold til den metropole "modernisering".

Konsekvensen var et ønske om en stærk provinsafdeling som organiseringscentrum for regionalstationerne. Gerne så man en selvstændig institution, da man herved kunne forfølge et andet mål: At påføre monopolet DR konkurrence. Således spurgte Bendix fra Det konservative Folkeparti i 1967 den socialdemokratiske kulturminister om hun ville pålægge den allerede omtalte radiokommission "...at undersøge mulighederne for at styrke den interne konkurrence ved at opbygge program 2 i TV som et selvstændigt program baseret på provinstjenesten?" (Folketingstidende 1967/68 sp. 2326, cit. Tybjerg 1978:53).

Den tydeligste begrundelse for de borgerlige partiers decentraliseringsønske gav nok Arne Christiansen fra Venstre, da han i 1974 deltog i en folketingsdebat om et radiolovsforslag, som den daværende Venstre-regering havde fremsat (og som ikke blev til noget). Her nævnte han eksemplet "Børnemagt", som ifølge Arne Christiansen bestod af "...en håndfuld københavnske børn", der "via DR (var) kendt fra Skagen til Gedser". Kort sagt den metropole degenerering. Heroverfor stillede han det sunde, men tavse flertal i provinsen, som nu skulle have DR stillet til rådighed i kampen for at dæmme op for de metropole påvirkninger. Det tavse flertal er nemlig alene tavst, "...fordi det ikke i samme grad kan komme til orde som de mere mediebevidste, der jo hidtil har været inden for behagelig geografisk rækkevidde. Men nu er decentraliseringen heldigvis begyndt." (Folketingstidende 1973/74 sp. 4181-82).

Resultatet blev et kompromis. Man enedes om dels at tilstræbe en høj grad af decentralisering ved at foretage en distriktsinddeling der så vidt muligt skulle følge den amtskommunale inddeling. Men dels skulle distrikterne underordnes en provinsafdeling, hvis provinschef besidder en - for programchefer - stor magtposition i DR. Dvs. en organisatorisk pyramide med stor tyngde i toppen, f.eks. i modsætning til den svenske, rent socialdemokratisk organiserede lokalradio, hvis tyngde ligger i pyramidens fundament, de 24 meget autonome lokalradioer, og hvis top hovedsagelig har organisatoriske funktioner.

Konsekvensen er en institutionaliseret cementering af provinskonfigurationen. Tendensen er en trekant. Den ene spids befinder sig i DR, København, hvilket vil sige i regionalradioens orientering mod DRs organisatoriske centrum⁴. Den anden spids - provinsens konservative identitet - befinder sig som tendens i provinsaf-

delingens hovedsæde i Århus og formidles via den centrale programproduktion fra Århus-studierne⁵. Den tredje spids - provinsen som progressiv autenticitet - befinder sig som tendens i regionalstationerne og kommer til udtryk i disses decentrale programproduktion⁶.

Som det allerede er fremgået (af henvisningen til Socialdemokratiets radiolovs-forslag i 1977), fortsatte kampen om provinsen imidlertid, senest i den rapport om regionalradio, som et kulturministerielt udvalg afsluttede i 1981 og som har dannet grundlag for en Radiorådsbeslutning om strukturændring af regionalradioerne fra 1983. Et flertal i udvalget foreslog, at regionalradioerne flyttes fra Provinsafdelingen og placeres direkte under programdirektøren for radio. Forslaget begrundes sig forbavsende præcist i ønsket om at svække provinsens konservative identitet (repræsenteret ved den samlede provins) til fordel for en styrkelse af de enkelte lokalområders progressivitet: Man ønsker, som flertallet skriver, "...at modvirke en i et lille område som det danske urimelig modsætning mellem hovedstad og provins - forstået som et fælles begreb". I stedet vil man "...give de enkelte regionalradioer mulighed for at udvikle sig efter hvert sit lokale behov..." (Regionalradio 1981:22) Heroverfor repræsenterede et mindretal provinsen som bolværk mod københavnsk degenerering og/eller decentral progressivitet. Dette mindretal var enige i ønsket om at styrke regionalradioerne; men dette skulle vel at mærke ske via en styrkelse af Provinsafdelingen, hvis chef man ønskede forfremmet til programdirektør på linje med programdirektøren for radio og for TV i København. Klarest blev dette standpunkt nok markeret af souschefen i Provinsafdelingen, Jakob Zeuthen, der i en kronik i Kristeligt Dagblad d. 27 november 1981 skrev: "Det er set med 'provinsøjne' vigtigt, at 'overbygningen' på regionalsystemet har 'rødder' i provinsen (...). Her er der i København en anden opfattelse: Regionalradioerne skal høre under en københavnsk overledelse." (Zeuthen 1981)

Regionalradioen er bureaukratisk

Som nævnt er de danske regionalradioer resultatet af et kompromis mellem Socialdemokratiet og de borgerlige partier: Socialdemokratiet ønskede en række relativt selvstændige regionalstationer, mens de borgerlige partier ønskede et samlet provinsalternativ til DR. Kompromisset (og nu og i det følgende taler jeg

om situationen før 1. januar 1983) var af den dårlige slags: Begge parter fik deres ønsker opfyldt. Derfor havde vi indtil 1983 både ni relativt selvstændige regionalstationer og en samlet provinsafdeling, alt sammen indplaceret som en afdeling under DR.

Alternativet kunne have været at gennemføre én af de to modeller. Det har man f.eks. gjort i Sverige, hvor Socialdemokratiet i 1975 stemte den svenske lokalradio-ordning igennem i rigsdagen. Det svenske lokalradio-aktiebolag, LRAB, er organiseret som et aktieselskab, et såkaldt datterbolag til Sveriges Radio. Sveriges Radio fungerer som en organisatorisk paraply, der én gang om året søger en samlet finanslovsbevilling som derefter deles mellem de fire datterselskaber LRAB, Rigsradion, Sveriges Television og Utbildningsradion.

Der kan nævnes en række vigtige udtryk for denne institutionelle forskel mellem svensk lokalradio og dansk regionalradio.

En svensk lokalradio opererer med sit eget budget. Én gang om året fordeler LRAB efter mekaniske principper sin bevilling på de 24 lokalradioer. Dette beløb råder den enkelte lokalradio selv over m.h.t. program-, uddannelses-, lokale-, personale- og variable omkostninger. Kun antallet af stillinger bestemmes af LRAB's ledelse. Man lægger altså på en lokalradio ét altomfattende årsbudget som man derefter selv er ansvarlig for at overholde. Evt. overskud overfører man i øvrigt selv til næste års budget uden at dette har indflydelse på bevillingsstørrelsen.

I Danmark administreres økonomien på tre niveauer. I København foretages der en årlig fordeling af den samlede bevilling mellem de forskellige afdelinger, herunder Provinsafdelingen. Provinsafdelingen har sit eget budget. Men en del af dette budget deles ud på underafdelinger, dvs. på de enkelte regionalstationer, der således administrerer deres egen økonomi.

Dette er dog i sig selv til at bære. Problemet opstår, fordi der administreres tre forskellige økonomier på de tre niveauer - tre økonomier som hver for sig indgår i det daglige programarbejde. I København administreres udgifterne til HK- og journalistlønninger og til kontorartikler. I Århus administreres udgifterne til teknikerlønninger og til teknik (i Provinsteknisk Afdeling). Og i den enkelte

regionalstation administreres to regnskaber: Regnskabet over programudgifter (kørsel, diæter, medvirkende-honorar) og afdelingsomkostninger (tjenesterejser, aviser, porto, båndforsendelse).

Denne administrationsstruktur er selvfølgelig særdeles bureaukratisk: Dels skal der lægges tre selvstændige, men indbyrdes afhængige budgetter. Dels skal den løbende regnskabsførelse relateres til tre forskellige budgetrammer. Det betyder f.eks. at planlægningen foregår to steder på én gang: På regionalstationen og forskellige steder uden for den; og det betyder at opgørelserne over forskellige typer af omkostninger skal sendes til forskellige regnskabsafdelinger, og at udbetalinger i princippet skal tages af forskellige kasser, dvs. i realiteten hele tiden samstemmes og indbyrdes udlignes.

I Sverige træffer den enkelte lokalradio selv beslutning angående programlægning, budgetkontrol og arbejdstid og -fordeling, dog selvfølgelig således at faglige aftaler og LRAB's generelle programpolicy ("Avtal mellan Staten och LRAB") overholdes, og således at man sender programmer inden for de tildelte generelle sendetider.

Konsekvensen af den "danske" ordning er, fremfor alt, en adskillelse af programproduktionsfunktioner og administrative funktioner. Programproduktionen foregår i et kollektiv af medarbejdere (HK'ere, teknikere og journalister) på den enkelte regionalstation, men den administreres uden for dette kollektiv - oven i købet forskellige steder uden for kollektivet.

Dette ytrer sig i planlægningen og i kontrollen af programproduktionen.

I DR lægges der hvert år tre sæsonplaner. Hver sæsonplan lægges efter følgende skema: Den enkelte regionalstation afholder et sæsonplanmøde for de interne produktioner. Da man jo imidlertid kun planlægger inden for rammerne af regionalstationens eget budget til programudgifter på knap $\frac{1}{2}$ million kroner (kørsel, diæter etc.) er den reelle bevægelsesfrihed begrænset. Man kan, groft sagt, kopiere sin egen rutine evt. krydret med et par dyrere produktioner som f.eks. en nytårsrevy eller en sommerredaktion. Desuden har hver regionalstation en forpligtelse (hvis omfang i øvrigt ikke er fastsat noget sted) til landsprogramproduktion. Med henblik herpå fremsætter hver enkelt medarbejder forslag til landsprogrammer og -serier.

Disse forslag behandles først på et landsprogrammøde på den enkelte regionalstation. I disse møder deltager også repræsentanter for Provinsafdelingen (som altså 3 gange om året deltager i otte decentrale møder); derefter afholdes sæsonplanmøde i Provinsafdelingen, hvori hver regionalstation er repræsenteret ved distriktschefen og én medarbejder (herudover behandles landsprogramforslagene i øvrigt i Provins-teknisk Afdeling).

Tilbage står imidlertid planlægningen af den tekniske side af programproduktionen. Man skal på den enkelte regionalstation - udover at tilrettelægge arbejdet mellem de enkelte journalistiske medarbejdere, hvoraf nogle jo kan have fået godkendt et landsprogramforslag - bestille studietid til de planlagte produktioner. Dette sker v.hj.af særlige skemaer til Provinsteknisk Afdeling i Århus. De bekræftede studietider indføres på daglige tekniker- og studieskemaer, som også sendes til Århus.

En situation, som ikke alene er teoretisk mulig, men faktisk forekommende, er følgende: En freelance-medarbejder fra Aalborg skal producere et landsprogram. Hans forslag er afleveret til Radio Nordjylland og fremsendt og godkendt i Provinsafdelingen i Århus. Dernæst bestiller man studietid: Der er f.eks. ledigt på det ønskede tidspunkt i et studie i Århus, som skal betjenes af en tekniker fra Odense. På baggrund heraf udfylder man så en aftaleblanket til København, hvori freelance-lønnen samt diverse diæter og rejseomkostninger opgøres. Forhåbentlig bliver der et godt program ud af det!

I Sverige er samtlige medarbejdere ansat på den enkelte lokalradio. Dette giver en stor fleksibilitet m.h.t. den selvstændige og decentrale planlægning af arbejdstid, overarbejde, afspadsering etc. Denne fleksibilitet er ikke blevet mindre af at man har nedbrudt faggrænserne mellem det journalistiske og det tekniske personale, således at journalisterne f.eks. selv kan klippe deres råbånd og - i morgenudsendelserne på visse lokalstationer - selv kan betjene mixerpulten.

I Danmark ledes det journalistiske og administrative personales arbejde på den enkelte regionalradio, mens det tekniske personale er ansat under og ledes fra Provinsteknisk Afdeling i Århus. Man skal altså i princippet bestille teknikerhjælp fra Århus når man vil sende programmer i f.eks. Odense. Ordningen administreres på den måde, at hver enkelt station får tildelt et bestemt antal tekniktimer pr.

uge. Teknik-timer herudover skal rekvireres fra Århus, dels via det månedlige vagtskema, og dels med en timespecificeret bestilling ni dage inden programmet skal produceres. Hvis vi forestiller os, at der opstår et spontant behov for at producere et ekstraordinært program d. 19. september, så kan det ikke være mere spontant end at det er planlagt senest d. 20. august, dog kan senere planlægning foretages, hvis man betaler de løntillæg, som det indebærer, thi 20. august er deadline for månedsplanen for september. Senest d. 10. september - ni dage før programproduktionen - skal studietiden - f.eks. kl 15-18 - fastlægges. Derudover er der særdeles snævre faggrænser mellem journalistisk og teknisk personale. Journalisterne må ikke klippe i deres eget råbånd, men skal udfylde et klippemanus og derefter, sammen med en tekniker, klippe båndet. Og det er ikke tilladt at sende programmer uden at der er en tekniker ved kontrolbordet⁷.

Hvilke konsekvenser har disse institutionelle forskelle?

En grundlæggende forskel mellem lokalradioen i Sverige og den danske regionalradio er, at der i Sverige er en intim sammenhæng mellem programproduktionen og planlægnings- og administrationsfunktionerne. Det betyder at programproduktionsintentionerne har relativt let ved at slå igennem i planlægning og administration.

I Danmark er programproduktionen adskilt fra planlægnings- og administrationsfunktionerne. Produktionen foregår på den enkelte regionalradio. Planlægning og administration både på regionalstationen, i Provinsafdelingen og i København og i sammenhængene mellem disse niveauer.

Selvom sådan noget er vanskeligt at måle, er det mit klare indtryk, at tilfredsheden med arbejdsforholdene er langt større i Sverige end i Danmark. For det første kan programmedarbejderne i Sverige langt mere direkte se deres programintentioner omsat i programresultater. For det andet er der en langt mere direkte rapport mellem den enkelte lokalradios programfunktioner og pågældende lokalsamfunds programbehov. For det tredje er ansvarsfunktionerne klare, mens de i Danmark er vældig diffuse: Programplanlægning og -ansvar ligger således et sted mellem den enkelte regionalradio, Provinsafdelingen og Radorådet. Det betyder at de enkelte regionalradioers souschefer, distriktscheferne og chefen for Provinsafdelingen allesammen er i klemme mellem et programansvar opad (til næste højere led i

hierarkiet) og en kontrolfunktion nedad (til næste lavere led i hierarkiet). Dårligt arbejdsklima og komplicerede mistillidsstrukturer er næsten uundgåelige konsekvenser heraf.

Er det nærliggende at konkludere, at lokalradioen i Sverige med hensyn til programproduktion fungerer mere tilfredsstillende for medarbejderne og mere fleksibelt i forhold til lokalbefolkningens mediebehov end de danske regionalradioer, så er det derimod svært at sige, hvilken ordning der økonomisk set er bedst. For det første er det svært at sammenligne "produktiviteten" i Sverige og Danmark, fordi der er så stor forskel mellem programfladerne i LRAB's og regionalradioens udsendelser. For det andet må også faktorer uden for de to institutioner medregnes: I Danmark produceres regionalradioprogrammer og regionale landsprogrammer af samme medarbejdere og med samme teknik. I Sverige er samarbejdet mellem lokalradio og rigsradio derimod minimal. Det udtrykker sig ved, at hvis man tager til f.eks. Malmö, vil man - side om side, men uden nogen indbyrdes kontakt - kunne finde lokalradioen (Radio Malmöhus), Rigsradioens distriktskontor og Sveriges Televisions distriktskontor. - Behøver jeg at tilføje, at Malmö nærradio har fælles-studie andetsteds i byen?

Provinsafdelingens landsprogrammer

Provinskonfigurationen genfindes imidlertid ikke blot i DRs nationale institutionelle struktur mellem hovedsædet i København, Provinsafdelingen med centrum i Århus og de enkelte regionalstationer. Den genfindes også i Provinsafdelingens og i den enkelte regionalstations programudbud.

Således er det tydeligt, at elementerne i den sammensatte figur, som provinsideologien udgør, findes i Provinsafdelingens landsprogrammer. Jeg vil kort eksemplificere provinsens konservative og progressive identitet, således som de reflekteres i to landsprogramserier, der hver for sig har haft profildannende status og/eller effekt for/på Provinsafdelingen.

Provinsens konservative identitet udtrykker sig ved at provinsen ideologisk fungerer som det dannelsesborgerlig-akademiske lags bolværk mod centrets dekadence

og forfald - en bolværksfunktion som er iblandet slet skjult misundelse mod den avancerede tilværelse, som man som regionalt-placeret har mistet.

Man finder eksempler på denne side af Provinsafdelingens udsendelser i landsprogram-udsendelsesrækken "Søndag aften i P2", som regionalstationerne på skift har produceret - inden for en på forhånd fastlagt programramme - et halvt år af gangen. I sommeren 1978 - hvor Radio Østjylland stod for serien - omfattede programmet tre punkter. Først "Radiobanko", hvor lytterne spillede andespil rundt omkring i hjemmene med radioen som oplæser. Her genoplivedes den sunde, provinsielle selskabelighed. Herefter fulgte "Kan man det?", hvor et panel diskuterede takt og tone - igen er bolværksfunktionen mod det almindelige forfald i sæder og skikke åbenlys. Og til sidst i programmet spillede der - på grundlag af telefoniske lyttersamtaler - klassisk musik. Påny holdtes de gamle dannelsesdyder i hævd, alt imens lytterne fik lejlighed til at demonstrere deres kendskab til musikken og evt. - med et stænk af vemod og misundelse - mindedes koncertoplevelser i Paris, London og København.

Tonen blev fulgt op da Radio Fyn overtog programmet. Her blev det præget af et spørgepanel, der bestod af to professorer og en rektor og som kun besvarede skriftlige spørgsmål, samt af oplæsning af "god litteratur". Indslagene blev garneret med klassisk musik og programmet var præget af en værdig og langsomtskridende afviklingsrytme.

Et tydeligt eksempel på at provinsen også kan udnyttes i provinsradioen som en progressiv modstandsform fandt man i serien "Fra borgerens synspunkt".

Denne serie præsenterede sig i sin første udsendelse på følgende måde: "Da antallet af kommuner for 7 år siden blev skåret ned fra omkring 1100 til under 300 mente mange, at det ville være slut med borgerlister til kommunalvalgene og i det hele taget med utraditionelle initiativer fra borgernes side. Men det modsatte har vist sig at være tilfældet. Efter at folk sådan lidt efter lidt begynder at komme sig over chok'et med kommunalpolitikeren, der blev væk på det fjerne rådhus, efter at folk på deres krop og i deres dagligdag for alvor begynder at mærke virkningerne af de store kommuner, er der ved at ske det modsatte. Stadig flere borgerinitiativer på stadig nye områder ser dagens lys, og det sker over hele landet. Både ved valgene

og ikke mindst i de fire år, der altid går mellem kommunalvalgene. Og det er faktisk lige her denne programserie starter. Herfra hvor borgerne og kommunerne i Danmark befinder sig i dag, både på godt og på ondt. Som både med- og modspiller i det demokratiske spil. Herfra hvor vi står." (P2 15.09.77).

Udgangspunktet for serien var sammenstøddet mellem den centerfrembragte politiske og administrative centralisering og den heraf følgende "fremmedgørelse" og - på den anden side - borgerne i den danske provins, der iflg. seriens implicite opfattelse lever i en slags autentisk urdemokrati, der åbenbart har overlevet i provinsen. Kommunalreformen har kun tilsyneladende lammet dette urdemokrati. I virkeligheden har den blot tirret det, og nu gror det frem i form af borgerinitiativer på alle fronter. Denne den sunde autentiske provinsialisme ville udsendelsen være talerør for.

Denne grundholdning kom til udtryk på to gennemgående faconer: Dels ved at udsendelserne fungerede som borgerens redskab i det "demokratiske med- og modspil". Og dels ved at udsendelserne gav eksempler på og diskuterede hele den nærdemokratiske problematik. Intentionen var at gøre de enkelte erfaringer kollektive. Ved at gengive borgerinitiativer i Skagen og Sønderborg viste man, at der her var tale om fælles problemer. Ved at rapportere om succesfulde aktiviteter i Ringkøbing inspirerede man folk i Neksø, der stod i tilsvarende situationer, til at gøre lige så. I bogstaveligste forstand en provinsradio: Provinsboernes radio.

Herudover må man nævne udsendelsernes form. Det var en åbenlys kvalitet, at der var sammenhæng mellem indhold og form.

Denne sammenhæng udsprang allerede af den dominerende plads, programlederne gav den automatiske telefonbåndoptager. Programmet handlede ikke blot om nærdemokratiet "fra borgerens synspunkt", men det blev bogstavelig talt opbygget omkring borgersynspunkter.

Tydeligst blev denne sammenhæng mellem indhold og form nok i de tilfælde, hvor journalisterne i stedet for at "overtage" en sag lod borgerne selv køre sagen. Journalisten trak sig i baggrunden og blev "mikrofonholder". Dette havde selvfølgelig vidtgående æstetiske konsekvenser, fordi udsendelsen kom til at køre direkte på

de deltagende borgeres præmisser. Udsendelserne blev derved ikke nøgternt registrerende, men engagerede, fordi de var underlagt de deltagendes engagement. De var ikke "normalsprogligt neutrale", men anvendte borgernes sprogbrug, fordi spørgsmålene blev stillet på og samtalerne ført ud fra dette sprog.

Udsendelserne var med andre ord hverken særlig værdige eller særlig elegante i deres æstetik. De markerede en modstand mod både den konservative provinsradio-journalistik og mod den avancerede landsradio-journalistik. Heroverfor tilstræbtes en jovial og usminket æstetik, der var progressiv både i forhold til den æstetiske konservatisme og i forhold til landsradioens hårdtpumpede smartness og/eller bureaukratiske neutralitet.

Den enkelte regionalradio

I den enkelte regionalradio udtrykker provinskonfigurationen sig i hvert fald på to måder: Ideologisk og juridisk.

Idelologisk optræder der en spaltning mellem en uskrevet programforpligtelse opad, som er en programforpligtelse dels imod Provinsafdelingen, der repræsenterer den konservative provinsialisme, og dels mod DR i København, der repræsenterer metropolismen. Heroverfor står den uskrevne programforpligtelse "nedad", dvs. i forhold til den enkelte regionalstations lokalområde, som ikke er en forpligtelse i forhold til provins som ideologi, men i forhold til et lokalområde med dets reproduktive, politiske og ideologiske interesser.

Det bør i øvrigt tilføjes, at når jeg taler om "uskreven programforpligtelse", skyldes det at den ofte sætter sig igennem bag om ryggen på den bevidste programproduktion. I programproduktionen tilstræber journalisten en holdning, en programidentitet, og det er denne identitet, der - bagom journalistens bevidsthed - konstituerer sig af de samfundsmæssige aspekter, som kendetegner produktionssituationen i den nævnte brede forstand.

Samme spaltninger gør sig gældende for de enkelte medarbejdere: Som DR-ansatte repræsenterer de det metropole, og/eller de tillægges en sådan holdning af den

lokale befolkning. Som regionalradiomedarbejdere føler journalisterne sig imidlertid ofte orienteret mod den provinsielle autenticitet. Resultatet er ofte programmæssige brudflader, som ytrer sig i såvel programindholdet som i programformerne.

Juridisk optræder konfigurationen som en konflikt i programansvaret mellem et formelt programansvar imod institutionen DR og de heraf følgende retningslinjer for programvirksomhed m.h.t. saglighed, upartiskhed, alsidighed og informations- og ytringsfrihed, og - på den anden side - den informelle programloyalitet imod regionalstationens lokalsamfund. På den ene side er den enkelte regionalstation en filial af en offentlig-retslig institution. Heraf følger en tilbøjelighed til at skulle fungere programpolitisk som den uafhængige magtinstans i forhold til de lokale - måske især politiske - magthavere. Ofte forbinder denne holdning sig med en tendens til at lægge en bestemt fortolkning ned over de politiske strukturer: Provinsen fremstår som anakronistisk hvad angår de politiske strukturer; partipolitisk uudviklet, lovgivningsmæssigt uoplyst, med rødder tilbage i forlængst forladte styreformer (sogneråd etc.). Heroverfor repræsenterer regionalradioen den national-politiske modernitet med dennes partipolitiske konstellationer og tilsyneladende højtudviklede styringsmekanismer. På den anden side er regionalstationen ideologisk nærmere lokalområdet end institutionen DR i øvrigt er. Heraf følger en tilbøjelighed til at fungere loyalt imod lokalsamfundet. Konsekvensen er, at den før så politisk anakronistiske provins nu fremstår autentisk; den partipolitiske uudviklethed og de fastholdte styringstraditioner fortolkes som et udtryk for at lokalsamfundet formår at fastholde nogle selvreguleringsformer, der ikke er blevet opslugt af de nationale teknokratiserede og menneske-fjerne styringsmekanismer. Det er påfaldende at se, i hvor høj grad disse to fortolkningssæt udlægger de samme politiske strukturer på vidt forskellige måder.

Den ene modsætningsakse i den provinsideologiske trekant var modsætningen mellem provins og metropol; en modsætning som personificerer sig i regionalradio-journalisten, der repræsenterer et metropol-orienteret medium, men som skal fungere loyalt - i det lokale samfund.

Jeg vil i de følgende afsnit eksemplificere tre slags udtryk for denne modsætning: For det første en programmæssig indholdskonflikt mellem journalistens metro-

pol-prægede provinsbillede og lokalsamfundsrepræsentantens provinsvirkelighed. For det andet en programforms-konflikt som opstår p.g.a. modsætningen mellem et metropol-orienteret programformsideal og en programform, hvis ideal er at modsvare den regionale - ikke-metropoliserede - virkelighed. For det tredje en forståelseskonflikt mellem journalister og lokalsamfundsrepræsentanter, som f.eks. udtrykker sig deri, at lokalsamfundets repræsentanter ikke har tilstrækkeligt kendskab til de journalistiske program-rutiner. Der spilles så at sige ved program-produktionen et spil, som de lokale "ofre" undertiden ikke formår at spille med i.

Provins og metropol som programmæssig indholdskonflikt

DR kørte for et par år siden en serie om "græsørdder og kommunalørdder". For at eksemplificere den angivelige modsætning mellem græsørdder og kommunalpolitik og -administration interviewede man bl.a. et medlem af en ikke-partipolitisk landsbyliste i Sønderjylland, der for nylig var blevet indvalgt i byrådet. Ifølge journalistens opfattelse handlede historien om forholdet mellem det folkelige behov for nærdemokrati og det bureaukratiserede politisk-administrative system. Grunden til at interviewofret var gået ind i kommunal-politik var altså set fra journalistens metropolprægede romantisering af det urdemokratiske provinsfællesskab en nærdemokratisk modvilje mod det voksende teknokratiske bureaukrati.

Men i selve interviewet viste det sig, at ofret repræsenterede nogle meget mere jordbundne reproduktionsinteresser, i forhold til hvilke folkelighed og demokratiseringsbehov højst var sideeffekter.

Et sted i interviewet spørger interviewereren således: "Hvordan er det så for folk, der bor her (...), kommer de så og spørger dig om hvordan og hvorledes, for det er jo en slags nærdemokrati når nu folk fra området her har fået dig ind i kommunalbestyrelsen?" På trods af uklarheden er det tydeligt, at interviewereren ønsker sig en illustration af det autentiske nærdemokrati. Men imod journalistens forventning svarer ofret: "Ja, det må jeg godt nok sige, at i flere byggesager..." Herefter følger en detaljeret redegørelse for hvordan interviewofret - bl.a. med en indsats i "teknisk udvalg" - har fået gennemført "...at landzoneloven bliver kørt lidt mere large..."

Intervieweren møder med andre ord op med et romantiseret billede af livet i provinsen (med tydelige ligheder med det venstrefløjsbillede af provinsen, som jeg gengav i starten af artiklen her) og af interviewofret, som er vidt forskelligt fra interviewofret selv og fra hendes erfaringer fra den sociale hverdag. Det interessante er, at denne diskrepans ikke - i interviewet - går op for nogen af parterne. Journalisten interviewer den skabelon, som han i forvejen har udformet. Og ofret svarer i overensstemmelse med sine egne, herfra forskellige, forudsætninger. Resultatet er en programmæssig indholdskonflikt, en slags metropolens "go'da' provins økseskaft"⁸.

Provinsen og statsfornuften

Jeg skrev ovenfor, at provinsen set fra metropolstandpunktet fremstår som politisk uudviklet, lovgivningsmæssigt uoplyst; statsfornuften er ikke trængt ud i rigets afkroge, hvor der stadig hersker reminiscenser af gamle styreformer (sogneråd etc.) og af gammel moral, der ikke er baseret på statslig lovgivning og fornuft og på moderne avancerede sæder. Hvor der hersker "...en selvforvaltet moralopfattelse mere end en abstrakt lov og orden..." (Johann Bang et al. 1981). Dette kan have to konsekvenser. På den ene side en ringeagtende kritik af den provinsielle tilbageståenhed. På den anden side en dyrkelse af den provinsielle autenticitet, hvor et ord stadig er et ord. Oftest - ser det ud til - fungerer regionalradioen imidlertid som den udsendte forpost for metropol-institutionen DR, der med en tydeligt opdragende og fornuftiggørende funktion repræsenterer statsfornuften med slet skjult irritation over den provinsielle tilbageståenhed.

Et eksempel på denne konflikt finder man i Radio Fyn d. 11. februar 1981, hvor en formand for teknisk udvalg i en af de fynske kommuner blev interviewet. Denne formand var tillige selv bygherre i kommunen, og Radio Fyn var i en serie udsendelser ude efter evt. misforhold angående udstedelse af byggetilladelser m.v. Journalisten anfører - i et spørgsmål, der tydeligvis er ment ironisk: "Her bygger NN kommune tilsyneladende selv og overholder ikke de regler. Det må altså være et spørgsmål om tillid. I NN kommune bør et ord være et ord. Er det sådan det skal forstås?" Men i provinsen duer folkemoraleen ikke som skydeskive for ironi. Svaret - senere i interviewet - lyder: "Og så mener jeg at en mundtlig aftale kan være

ligeså god som en skriftlig, hvis det er mandfolk, man snakker med." Og tilsvarende mister det dræbende trumfkort, at reglerne kun er overholdt forsåvidt en sportshal er bygget på 14 dage, sin dødbringende virkning ved henvisning til samme ubureaukratiske fællesmoral. "Der er tale om, at man tilsyneladende har givet byggetilladelsen d. 30. oktober (...), og så har man givet ibrugtagningstilladelse (...) d. 14. november. Vil det sige at den hal er opført på 14 dage?" Mod forventning sidder ofret ikke lammet af dette paradoks. For selvfølgelig er der ikke bygget nogen hal på 14 dage. Selvfølgelig forholder det sig sådan, at der bag det bureaukratiske papirvælde ligger smidige mundtlige aftaler. Man praktiserer iflg. interview-ofret en slags dobbelt-bogholderi, i hvilket grundlaget er mundtlige aftaler og hele systemet af byggeanmeldelse, byggetilladelse, færdigmelding og ibrugtagningstilladelse er ritualer dikteret af og udført af hensyn til statsmagten.

Eksemplet viser altså, hvorledes to vidt forskellige logikker kan støde sammen uden at blive bragt i nogen indbyrdes forståelse eller produktiv interaktion. På den ene side journalisten, der repræsenterer dén statslige fornuft, der automatisk gør abstrakt moral og styrings-bureaukrati til en dyd og "tillid" til et skældsord. På den anden side bygherren/lokalpolitikeren, der ubesværet redder sig ud af de velanbragte fælder ved at personificere den provinsfornuft, iflg. hvilken statslig lovgivning er et udefra kommende onde, der står i modsætning til den stadig praktiserede sædvanebaserede og selvforvaltede folkemoral.

Provins og metropol som programmæssig formkonflikt

Konflikten mellem provins og metropol ytrer sig også i programformen. Dels ytrer den sig som sammenstød mellem forskellige programformer. Og dels ytrer den sig som modsætning mellem en metropolitisk programform og et programindhold, der afspejler lokalsamfundets provinsielle levevilkår.

Programformskonflikten kommer til udtryk i regionalradioernes forsøg på at efterleve to programforms-normer. På den ene side efterlignes - oftest i nyhedsudsendelserne - P3's programform, der er præget af en seriel rytmik, hvis princip er dyrkelsen af repetitionsfigurer, der er opbygget af små moduler - feks. musik og tale - af næsten identisk karakter. Herigennem sker der en æstetisering, hvor

elegancen, tempoet, den letløbende snak og det euforiserende pulsslag er i højsædet (jvf. Enevig/Lehrmann u.å.). På den anden side finder man mange eksempler på en mere sindig og fortrolig afviklingsform: Tempoet er roligt og programmodulerne uensartede i længde og struktur og ofte præget af en mangel på perfektion, der alt efter sindelag kan fortolkes som tilbageståenhed eller fortrolighed.

Også præsentationsformerne er hentet fra to forskellige verdener, hvilket følgende eksempler fra én og samme nyhedsudsendelse antyder.

D. 9. februar 1981 bød Radio Fyns nyhedsudsendelse bl.a. på en orientering om en artikel i Ugeskrift for Læger om forekomsten af og forebyggelsen mod asfaltforbrændinger. Indslaget blev indledt med følgende flammende indledning: "Hvad gør man med en arbejder der er blevet forbrændt med kogende asfalt?" Teknikken er hentet fra landsradioens nyhedsprogrammer, som ofte indledes med et dramatisk eller kontroversielt citat, hvis ophavsmand først afsløres senere i indslaget.

I samme nyhedsudsendelse lyder et andet indslag: "Vi skal nok lade være med at proklamere at foråret er kommet til Fyn og de omliggende øer. De kommende måneder kan jo byde på lidt af hvert, det ved enhver jo. Men det er en kendsgerning at adskillige træer og buske allerede har fået grønne skud. Og her i formiddag kom så meldingen fra Langeland: Lærken har sunget i flere timer på marken over Skallebøllegård ved Stoense." Hvorefter vi får vejrudsigten.

Pludselig får vi altså, midt i den metropol-prægede nyhedspræsentation, et kort indslag der udtrykker en "uspoleret" provinsialisme. Produktionshistorien bekræfter opfattelsen: Indslaget blev produceret på baggrund af en opringning til den automatiske telefonbåndoptager, til hvilken en bondekone fra Langeland havde oplyst om de sydfynske forårssymptomer.

Programformkonflikten ytrer sig tillige som en diskrepans mellem programindholdet og den form, i hvilken dette indhold bliver præsenteret. I forhold til virkeligheden, som er kompleks, uensartet og sammenhængende, sker der en markant transformation i nyhedsudsendelserne på landsprogrammerne, især P3. Virkeligheden er kompleks i social og politisk henseende, i tid og rum. Den er

uensartet, fordi to begivenheder i hver sin ende af et geografisk og socialt spektrum ikke ligner hinanden. Og den er sammenhængende, fordi forskellige begivenheder til trods for adskiltheden hænger sammen, kausalt eller tematisk.

Men i nyhedsudsendelserne sker der en transformation af disse egenskaber. Komplexitet forvandles til enkelthed p.g.a. nyhedsudsendelsernes tidsbegrænsninger. Uensartetheden forvandles til konformitet p.g.a. nyhedsudsendelsernes linearitetsprincip, ifølge hvilket nyhederne følger efter hinanden som perler på en snor, og p.g.a. indordningen under de ganske få fortælletekniske standardformer, som det stærkt ritualiserede nyhedssprog er præget af. Og af samme grund forvandles sammenhæng til autonomi: Sammenhængen mellem de enkelte nyhedsindslag er oftest kun dén, at de er bragt tidsmæssigt sammen: De optræder i samme nyhedsudsendelse.

Men den nyhedstransformation, som er konsekvensen af disse produktionsbetingelser for nyhedsstoffet, er umiddelbart vanskelig at opretholde i regionalradioernes nyhedsudsendelser. For det første er der ikke en stor nyhedsmængde, der skal presses ned i en tidsmæssig begrænset nyhedsudsendelse (tværtimod klages der overalt over mangel på nyheder); derved bliver standardiseringsprocedurerne mindre nærliggende. For det andet stammer nyhederne ikke fra en stor, kompleks og uoverskuelig verden, men fra et overskueligt og begrænset univers - f.eks. Nordjyllands Amt. Det betyder, at det er mindre nærliggende at transformere de virkelige - velkendte og uoverskuelige - sammenhænge over i nyhedsudsendelsernes fortælleteknisk betingede pseudosammenhænge.

På trods heraf må man konstatere, at landsradioens nyhedsform opretholdes i regionalradioernes korte nyhedsudsendelser med disses princip om et vist antal korte konforme nyheder.

Når formen opretholdes er det nærliggende at pege på følgende årsager: For det første udtrykker det en træghed, som er betinget af indarbejdede journalistiske traditioner: Indholdet ændrer sig med overgangen fra lands- til regionalradio, men formen består. For det andet udtrykker det den træghed, som er betinget af at de enkelte regionalstationer er indlejret i den fælles, overordnede Provinsafdeling (jvf. nedenfor). Endelig for det tredje bør man nævne det problem, at regionalradioerne

sender ind over landsradioens program 3. Dette begrænser programformernes fleksibilitet, både p.g.a. de snævre tidsrammer (således skal morgenudsendelserne fra regionalradioen starte kl. 6.30, 7.30 og 8.30 og senest være afsluttet en halv time efter), og p.g.a. den interaktion med P3-fladen, som herved implicit er pålagt regionalradioprogrammerne: Regionalradioens nyhedsprogrammer bliver indlejret i og er en del af P3's rytme.

Dette har en række konsekvenser for nyhedsindholdet. I flæng kan man nævne, at

- der er mange gentagelser i nyhederne for at komme op på et tilstrækkeligt antal
- der er mange "ikke-nyheder", dvs. nyheder der er dementier af at noget vil ske ("Der bliver ikke i nær fremtid taget stilling til om...")
- amternes og kommunernes dagsordener leverer en stor mængde nyhedsindslag, bl.a. fordi de "passer til" nyhedsstrukturen
- der er mange petit-nyheder, som bliver "endnu mindre", fordi de præsenteres i den betydningsladede landsradio-nyhedsform
- regionalradioerne (og det er langt den vigtigste konsekvens) gøres blinde over for det sociale liv i provinsen og dets specifikke nyhedskriterier.

Provins og metropol som forståelseskonflikt

Indholdsanalyser af regionalradioernes udsendelser afslører meget ofte forståelseskonflikter mellem metropol-orienterede journalister og provinsielle lokalsamfundsrepræsentanter.

Når jeg taler om "forståelseskonflikt" - og ikke f.eks. om "manglende medierutine" hos lokalsamfundsrepræsentanterne - skyldes det, at de lokalpersoner, som kommer til orde, ikke mangler færdigheder. Men de besidder andre former for diskursive færdigheder end dem, som journalisten forventer. Dette kunne - ligesom alle de andre problemer og sammenstød m.h.t. programindhold og programformer som jeg har nævnt - give anledning til at man eksperimenterede med nye former for radiojournalistik, former som var adækvate for de programbehov, som eksisterer i lokalsamfundet. Men oftest opleves konflikterne af journalisterne som mangler hos

det lokale samfunds medlemmer. Mangler på rutine og udtryksfærdighed. Når f.eks. repræsentanten for en lille badmintonklub i et direkte interview udtaler, at "...man må håbe, at måske gennem dette lille indslag, der kommer her, at nogen mennesker vågner lidt...", så er det selvfølgelig det, man som interviewoffer håber. Men det strider mod de uskrevne regler at sige det, og interviewofret gør sig ufrivilligt komisk ved at blotlægge sine intentioner. Den slags hører hjemme på forsamlingshusets talerstol. Og når samme badmintonrepræsentant skal leve op til den verbale elegance, som interviewerens umiddelbart forinden har brilleret med - så går det galt. Jeg håber, udtaler klubformanden, at nogle mennesker "...vågner lidt fra en - skal man kalde det svanesøvn, eller måske den grimme ællings søvn, således at (...) fjerbolden som sådan på Fyn, kan blive den store svane."

I sådanne eksempler søger provinsrepræsentanten - forgæves - at leve op til et billede af den rutinerede mediepamper. I stedet for at udvikle en medieæstetik, der svarer til provinsens diskurstraditioner, konfronteres disse traditioner med de metropolitisk omgangsformer. Herved kommer de til at fremstå som det, de ikke er: Som entydigt tilbagestående.

Regionalradioens muligheder

Skal den grimme ælling blive til en stor svane, kunne man med inspiration i fynsk metaforik sige om regionalradioen, så skal den ikke smykke sig med lånte fjer, men stole på egne vinger.

Det skulle være fremgået af det foregående, at regionalradioerne har muligheden for at blive til noget. De fungerer i et modsætningsfyldt mulighedsfelt, og det er just disse modsætninger regionalradioerne skal udvikle sig i. Alligevel vil jeg påstå, at regionalradioerne alt for sjældent udnytter deres program-modsætninger produktivt. Disse modsætninger kan være signal til eksperimenter, til at udvikle nye former for radio-journalistik, der er adækvate for regionalradioens publikum. Undertiden sker det; jeg har nævnt ét programserie-eksempel, og tilsvarende finder man på de enkelte regionalradioer. Men alt for ofte fungerer de modsat: De får det, der er anderledes, til at fremstå som mangelfuldt. De forveksler eksperimenter med konformitetsøvelser.

Hvorfor det? Én af forklaringerne er, at regionalradioerne indtil nu har været indlejret i det ovenfor beskrevne bureaukratiske apparat, der har gjort det svært at arbejde med provins-journalistikken og som har gjort den enkelte regionalradio mere afhængig af DR og - især - Provinsafdelingen end af sit lokalsamfund.

Den beslutning som Radiorådet har taget i foråret 1982 om at reorganisere det danske regionalradiosystem, således at de enkelte regionalradioer frigøres fra Provinsafdelingen, er et skridt i den rigtige retning, et skridt i retning af at gøre regionalradioen i Danmark mere provinsiel og mindre bureaukratisk. "Provinsiel" forstået som mangetydighed, som et udtryk for at programproduktionen i regionalradioen er åben for eksperimenter med hensyn til programpolitik, programindhold og programformer. "Bureaukratisk" forstået som en indskrænkning af disse muligheder. Der er altså håb om, at regionalradioen fremover vil kunne eksperimentere mere frit med det provinsielle, og med en større betoning af det provinsielle i progressiv mening.

Farerne lurer imidlertid også: Dels kan regionalradioerne i stedet vise sig at blive mere "københavnske", nu da de kommer til at henhøre direkte under Programdirektøren for radioen. Dels kan de havne i klørne på politiserende Amtsprogramråd, som ifølge den nye ordning får øgede programpolitiske beføjelser. Og under alle omstændigheder vil kulturkampen mellem den borgerlige provinskultur og den mere smarte og strømlinede metropolkultur intensiveres i fjernsynet: En større del af fjernsynsprogrammerne vil fremover blive signeret af Provinsafdelingen, der nu kan koncentrere sig om at producere provinsielle landsprogrammer. Og i DRs Provinsafdeling i Århus fremstår provinsen som det kulturelle bolværk. Dér har vi den tidligere souschefs ord for, at "...folk i provinsen er mere konservative end storbymenneskene" og at "...provinsområderne er båret af en mere tilbagetrukket kulturopfattelse." (Zeuthen 1981).

Hvis min tendensanalyse er korrekt, vil provinskonservatismen blive mindre fremherskende i de reorganiserede regionalradioer. Til gengæld vil den stadig kunne ses i TV-programmerne fra Provinsafdelingen.

Noter:

1. Dette er uddybet i Åge Edvardsen/Lars Qvortrup 1981.
2. At forbinde "provins" umiddelbart med "socialisme" er derfor meningsløst.
3. En niende regionalradio er under udarbejdelsen af artiklen blevet etableret i Vejle.
4. Denne orientering ytrer sig f.eks. i programproduktionen, hvor der ofte sker en (bevidst eller ubevidst) kopiering af "smarte" københavnske programformer. Et oplagt eksempel er slægtskabet mellem Dagens Danmark og landsradioens Kanal 22.
5. Det slagsmål der har været mellem provinsledelsen og DRs ledelse om uddannelsen af Provinsafdelingens programmedarbejdere i DRs personalekursus er et signifikant udtryk for "trekanten"s eksistens.
6. Mange regionalmedarbejdere har ønsket en selvstændiggørelse af regionalradioerne à la den svenske model (se nedenfor). Modstanden herimod stammer bl.a. fra provinsledelsen i Århus. Også dette er et signifikant udtryk for, at Provinsafdelingen er struktureret institutionelt i overensstemmelse med "provinstrekanten".
7. Jeg gætter på at den svenske fleksibilitet bl.a. beror på, at teknisk og journalistisk personale er organiseret i samme fagforbund.
8. Eksemplet er udførligere analyseret i Lars Qvortrup 1982.

Litteratur:

- Bang, Johann et.al.: "Moral og moralisme, gadespejl og sognebånd". IN Kritik, 56, 1981.
- Edvardsen, Åge og Lars Qvortrup: "Kommunismen som det formidlede nye". IN Kurasje, 26, 1981.
- Enevig, Leif og Ulrik Lehrmann: "Medieanalyse, livsrytme og oplevelsesformer". IN Qvortrup, L., M. Schmidt og L. Seeberg (red.): Medieanalyse. Bidrag 9/10, u.å.
- Enzensberger, Hans Magnus: "Hvad nu hvis dette 'helt anderledes' slet ikke eksisterer?" IN Politisk Revy, 385, 1980.
- Linné, Olga, Anker Brink Lund og Erik Nordahl Svendsen: Regionalradio i Danmark: Sammenfatning og perspektiver. Forskningsrapport nr. 4B/80, DR 1980.

Lund, Anker Brink: Regionalradio i Danmark: Informationsbehov og lokalsamfund. Forskningsrapport nr. 2B/80, DR 1980.

Qvortrup, Lars: "Decentralisering af radiomediet - demokratisering eller legitimation?" Massekultur & Medier, 2, 1981.

Qvortrup, Lars: Decentralisering af radiomediet i de skandinaviske lande I-V: I: Demokratisering ved hjælp af lokalradio? Decentralisering, provins, urbanisering. II: Lokalradioens programproduktion og programindhold. III: Forsøget med lokal radio- og fjernsynsvirksomhed. Rapport over den danske forsøgsordnings 1. år. IV: Rapport fra Radio Fyn. V: Rapport fra Radio Gotland. Odense Universitet, 1982.

Regionalradio. Rapport afgivet af det af ministeren for kulturelle anliggender i april 1979 nedsatte udvalg. København 1981.

Simmel, Georg: "Die Grosstädte und das Geistesleben". IN Jahrbuch der Gehe-
stiftung zu Dresden. Band IX. Dresden 1903. Oversat på Arkitektskolen i Aarhus, Afdelingen for fysisk og økonomisk planlægning.

Svendsen, Erik Nordahl: Regionalradio i Danmark: Lytternes forventninger: Service og debat. Forskningsrapport nr. 3B/80, DR 1980.

Tybjerg, Jette: Danmarks Radios provinsafdeling. Speciale, eget forlag, Århus 1978.

Zeuthen, Jakob: "'Provinsfilosofi'". Kronik i Kristeligt Dagblad d. 27. november 1981.

Desuden citeres der fra Folketingstidende 1973/74, 1975/76 og 1977/78.

Lars Qvortrup er lektor på Rasmus Rask Instituttet for lingvistik, Odense Universitet.

REKLAMEN SOM SAMFUNDETS SPEJL OM DET MODERNE SAMFUNDS MORAL OG RELIGION: REKLAMEN

Af Dominique Bouchet

Med udgangspunkt i Preben Sepstrups bog Om reklame. En introduktionsbog.¹ vil jeg forsøge at introducere til en sociologisk forståelse af reklamen. Preben Sepstrup har med sin bog haft til hensigt "at give læseren et godt all round kendskab til reklamen og dens virkninger."² Jeg vil starte med at give et ærligt resumé af bogen for derefter at vise, hvordan kritikken selv kan være en del af det, der kritiseres og kan bekræfte det. Dermed vil der blive introduceret til en mere dybtgående analyse af reklamen som institution. Min tese er, at reklamen ikke sælger varer, men varesamfundet, at den er vores tids moral og religion, at den binder vores samfunds forskellige elementer sammen, at den er et bindeled i det samfundsmæssige imaginære, ligesom religionen tidligere har været det.

Resumé af Sepstrups bog:

Reklamen er en del af den såkaldte markedsføring, den er til for at påkalde opmærksomheden med salg for øje (kapitel 2). Som massekommunikationsmiddel er den særegen, man kan slukke for radioen, men man kan ikke være fri for reklamer i vores samfund. Reklamen har mange virkninger såvel økonomiske som ikke-økonomiske på både kort og langt sigt. Eksempelvis er den med til at påvirke både konkurrencen, dvs. erhvervsstrukturen, og individernes værdier og holdninger (kapitel 3). Det er ikke en ny teknik: bogtrykkerkunsten, som er hovedårsagen til reklamens fremkomst, men et bestemt udviklingstrin af konkurrencen, som tvang industrien til selv at påvirke forbrugerne (kapitel 4). Ifølge mange er reklamen til for at skabe kendskab til varerne, den bidrager til hele det økonomiske kredsløb. Men ifølge andre mere seriøse analyser er den til, fordi der ikke foregår nogen samfundsmæssig planlægning, og fordi mange varer ikke har særlig nytteverdi: reklamen skal forsøge på at erstatte manglen på reel brugsværdi eller manglen på reelle forskelle i brugsværdier ved at skabe såkaldte sekundære eller psykologiske brugsværdier (kapitel 5). Men man kan ikke bevise, at der findes en sammenhæng